

Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi

Araştırma Makalesi

Türkiye’de Ulaşılabilirlik Mevzuatının Taşınmaz Kültür Mirası Bağlamında Değerlendirilmesi

Hasan ÜNVER

*Mimarlık Bölümü, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, TÜRKİYE
hasanunver@gmail.com*

ÖZET

Türkiye'deki yapılı çevrelerde karşılaşılan koruma uygulamalarının birçoğu yapıya salt fiziki anlamda yoğunlaşmakta, özellikle insan ölçeği ve davranış kalıplarını göz ardı etmektedir. Bununla birlikte son yıllarda, taşınmaz kültür varlıklarının, bünyelerinde barındırdıkları etkinlik, hizmet ve bilgilerle birlikte ulaşılabilir biçimde korunması bilimsel, medya ve uygulama alanlarında da konu edilmektedir. Başta Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere tüm küresel, uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde, kamuya açık tüm imkânlarla ulaşılabilirliğin bir insan hakkı olduğu ve bu hakkın devletlerin tüm kademelerince sağlanması zorunludur.

Bu çalışmada küresel ve uluslararası metinler ile T.C. Anayasası'nın eşitlik ilkesine dayanılarak hazırlanan ulaşılabilirlik mevzuatı; hizmetlerini korunması gerekli kültür varlığı taşınmazlarda yürüten kamu kurumları ve kamusal fonksiyondaki diğer yapılar bağlamında değerlendirilecektir. Öncelikle yapılı çevrenin ulaşılabilirliği ile doğrudan ya da dolaylı ilgili mevzuat taranacak bu metinler koruma özelinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Ulaşılabilirlik, Koruma, Kültür Varlığı, Mevzuat*

Evaluation of Immovable Cultural Heritage in Context of Accessibility Legislation in Turkey

ABSTRACT

Numerous preservation applications encountered at built environments in Turkey are focused on historic heritages in only physical meaning; more particularly, human proportions and behavioral patterns are ignored. However, in recent years, accessible preservation of cultural heritage buildings with all of their activities, services and informations is discussed at academic, media and application areas. Within the scope of UN Declaration of Human Rights and all global, international and national codes, accessibility to all public opportunities is a human right and meeting of this right by all levels of nations is obligatory.

In this study, accessibility legislation effectuated based on the principle of equality of global and international codes and also the Constitution of the Turkish Republic will be evaluated in context of historical public buildings. First of all, legislation which interests accessibility of the built environment directly or indirectly will be scanned, than these codes will be evaluated specifically in context of preservation.

Keywords: *Accessibility, Preservation, Cultural Heritage, Legislation*

I. GİRİŞ

TÜM dünyada olduğu gibi Türkiye'deki temel hak ve özgürlüklere yönelik mevzuatın temelini, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 6 Nisan 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile benimsenmesi oluşturmaktadır [1].

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin şart koştuğu eşitlik ilkeleri 1982 Anayasası'nda da net bir biçimde belirtilmiş olmasına rağmen özellikle kısıtlılık açısından herhangi bir tanım ya da atıfta bulunmamaktadır. Bu eksiklik, 13 Mayıs 2010 tarihinde kabul edilen ve 12 Eylül 2010 tarihinde düzenlenen halk oylaması ile yürürlüğe giren 5982 sayılı "*Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*" ile giderilmiştir.

Anayasa'nın "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı 10. maddesindeki "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir*" [2] ile 5982 s.K.'un 1. maddesiyle ek fıkrasında "*Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz*" hükümlerine ek olarak son fıkrada "*Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar*" [2] ibaresi ile ilgili tüm kurum ve kuruluşları mevzuat ve uygulamalarında eşitlikle görevlendirilmiştir.

9 Mayıs 1985 tarihinde yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu'na 30 Mayıs 1997 tarih ve 572 sayılı "Kanun Hükmünde Kararnameler ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname" Türkiye'de ulaşılabilirliğin sağlanmasına yönelik ilk yasal düzenlemedir [3]. Bu kanun hükmünde kararnamenin ek 1 maddesinde "*Fiziksel çevrenin özürlüler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur*" hükmü eklenmiştir. Böylece, bu kanun hükmünde kararnamenin yürürlüğe girmesinden sonra hazırlanan tip imar yönetmeliklerinde ve Büyükşehir Belediyeleri imar yönetmeliklerinde yeni yapılacak tüm konut, kamu ve ticari amaçlı yapılar ile kentsel donatı alanları ve buralardaki ulaşım ve haberleşme noktalarının ilgili TSE standartlarına uygun biçimde ulaşılabilir düzenlenmesi zorunludur.

Başbakanlık tarafından 3 Aralık 2002 tarihinde yayınlanan 2002/58 sayılı Özürlüler İle İlgili Genelge'de "*özürlü vatandaşların, başkalarının yardımına muhtaç olmadan kendi kendilerine yetebilmelerinin sağlanması, fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi ve topluma üretici bireyler olarak kazandırılmaları*" amaçlanarak yapılan çeşitli düzenlemelerin "*yaşama geçirilmesi ve özürlü vatandaşların uygulamada karşılaştıkları sorunların giderilmesini teminen*" [4] hassasiyet gösterilecek hususlar belirtilmiştir. Yapılı çevrede ulaşılabilirliği konu alan 2. Maddede tüm yapılı çevrenin ilgili mevzuat hükümlerinde öngörülen düzenlemelere uygun olmasının sağlanması talimatı verilmiştir. Bununla birlikte, tüm kamu kurum ve kuruluşları, hizmet binalarının giriş-çıkışları ile fiziksel çevreyi özürlülerin ilgili birimlere ve hastane, otopark, gar, havalimanı, tren istasyonu, liman gibi insan hareketlerinin yoğun olduğu yerlere rahatlıkla ulaşabilmelerini sağlayacak şekilde imar mevzuatı ve TSE standartlarına uygun olarak düzenlemeleri istenmiştir.

Ulaşılabilirlik konusunu işleyen ana mevzuat metni olan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun 7 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

31.04.2009 tarihinde yürürlüğe giren Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul Ve Esaslara İlişkin Yönetmelik'in amacı; "*etkin, verimli, hesap verebilir, vatandaş beyanına güvenen ve şeffaf bir*

kamu yönetimi oluşturmak; kamu hizmetlerinin hızlı, kaliteli, basitleştirilmiş ve düşük maliyetli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak üzere, idarelerin uyması gereken usul ve esasları düzenlemektir” [5]. Kısıtlı bireylerle ilgili 7. maddede idarelere “sunduğu kamu hizmetlerinin özürsüzler tarafından kolayca erişilebilir olması için gerekli tedbirleri” alma zorunluluğu ile kamu binalarında sağlanması gereken ulaşılabilirlik bir kez daha vurgulanmıştır.

Bu ana mevzuat metinlerinin incelenmesi sonucunda gerek 2863 s.K. ve gerekse de korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları açısından hiçbir hüküm içermedikleri görülmüştür.

II. KÜLTÜR VARLIKLARI BAĞLAMINDA ULAŞILABİLİRLİK

Yapılı çevrenin ulaşılabilirliğine yönelik dikkate değer çalışmalardan biri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce (EYHGM) 2012 yılından itibaren düzenlenmekte olan ve kısıtlı insanların kamusal hayata dâhil edilmelerini hedefleyen Ulaşılabilirlik Destek Projesi (UDEP) dir. Projeler, EYHGM tarafından yapılan yıllık çağrılara başvuruda bulunanlar arasından seçilen yerel yönetimlerle ortak olarak pilot bölgelerde yapılmaktadır. Dayanağını 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'ndan almaktadır.

“Uygulandığı yerlerde doğru ve örnek ulaşılabilir düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, ülke genelinde engelsiz yaşam çevrelerinin yaygınlaştırılması, yapılı çevre düzenlemelerinin standartlara aykırı ve kullanılamaz biçimde yapılmasını engelleyerek kaynak israfının ve doğabilecek olası olumsuz diğer sorunların önüne geçilmesini amaçlayan (...) program” [6] olarak tanımlanan UDEP kapsamında:

- 2012 yılında “*Van il merkezinde Van İl Özel İdaresi tarafından*” ve “*Bilecik, Burdur, Çankırı, Kilis, Mardin, Rize il merkezlerinde belediyeler tarafından açık alan ve kamu binalarından oluşan pilot alanların ulaşılabilir hale getirilmesi*”;
- 2013 yılında “*il özel idareleri, belediyeler, kaymakamlıklar ve muhtarlıkların, yerleşim yerlerinde belirleyecekleri açık alan ve kamu binalarından oluşan pilot alanların ulaşılabilir hale getirilmesi için hazırlanacak projeler*” ile
- 2014 yılında ise “*81 il merkezinde pilot okulların ulaşılabilir (erişilebilir) hale getirilmesi için tahsis edilecek ödeneğin harcanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve denetlenmesi*” gibi çeşitli projeler gerçekleştirilmiştir [6].

UDEP çağrılarının uygulama usul ve esasları incelendiğinde, yapılı çevreye ilişkin akreditasyon amacı güdüldüğü çok net bir biçimde görülmekle birlikte kamusal amaçlı kullanılan taşınmaz kültür varlıkları, arkeolojik kültürel peyzaj alanları ve benzeri tarihi yapılı çevreye dair herhangi bir özel hüküm ya da ibare bulunmamaktadır.

Yapılı çevrenin ulaşılabilirliği bağlamında akreditasyona doğrudan yönelik en dikkate değer mevzuat düzenlemeleri Tablo 1'de belirtilmiştir.

Tablo1. Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında yapılı çevrenin akreditasyonu [1]

Yürürlük tarih ve sayı	Düzenlemenin adı	Yasal dayanak
22 Nisan 2006 tarih ve 26147 sayılı R.G.	Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik	634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nun 42nci maddesi
20 Temmuz 2013 tarih ve 28713 sayılı R.G.	Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği	5378 s.K.'un geçici 2nci ve 3üncü maddeleri

22 Nisan 2006 tarih ve 26147 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren “Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik”in amacı olan “*özürlülerin ulaşımı ve kullanımına uygun olmayan yapıların uygun şekle getirilmesine yönelik proje değişiklik taleplerinin değerlendirilmesi (...) ile özürünün kullanımından sonraki sürece ilişkin hususlar*”a [7] yönelik çalışacak komisyonları tanımlamıştır. Kamu kurumlarıyla doğrudan alakalı olmasa da kısıtlı insanlarca kullanılacak ortak mahaller ile bağımsız bölümlere ilişkin hükümler içermektedir.

Bu yönetmelik kapsamında başvuru makamı ve Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonlarının (YÖKYPTK) teşkil sorumlusu olarak yetkili belediye veya il özel idareleri belirtilmiştir. Ayrıca YÖKYPTK üyelerinin meslekleri ile hangi kurumdan katılacaklarına dair detaylar da verilmiştir.

Yönetmelikte YÖKYPTK'nın görevleri;

- a) *Proje tadilat talebinin Kanunda belirtilen usule uygunluğuna karar vermek,*
- b) *Proje tadilat talebinin 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerine, imar yönetmeliklerine ve uygulama imar planlarına uygunluğuna karar vermek,*
- c) *Zamanında görüşülemeyen veya kat maliklerinin çoğunluğunca kararlaştırılmayan değişiklik taleplerinin yerinde ve proje üzerinde incelemesi ve değerlendirmesini yapmak,*
- ç) *Tadilat talebinin özürünün kullanımına uygun olup olmadığı ve özürünün kullanımı için gerekli olup olmadığına karar vermek,*
- d) *Talep edilen tadilatın bina güvenliğini tehlikeye sokup sokmadığına karar vermek,*
- e) *Gerektiğinde değişik kariyer meslek bilgilerinden yararlanmak üzere konu ile ilgili kişilerin bilgilerine başvurmak,*
- f) *Kararın gerekçesini açıklayan raporu düzenlemek [7]*

olarak belirtilmiştir.

Bu yönetmeliğin yürütme koordinasyonu, 15.maddede “Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın¹ bağlı olduğu Bakan² ile İçişleri Bakanı ve Bayındırlık ve İskân³ Bakanı” olarak belirlenmiştir [8].

Tüm bu veriler ışığında Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te, gerek 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na (2863 s.K.), gerek Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ve gerekse de kültür varlıklarına ilişkin herhangi bir ibare ya da hüküm bulunmamaktadır.

Ayrıca, her ne kadar Yönetmeliğin 6. maddesi gereği komisyonun toplanabilmesi için en az bir mimar, bir inşaat mühendisi ve bir hekim üye şartı olsa da, yapının ilgili proje müelliflerinin de komisyon üyesi olmalarından ötürü ruhsat yetkilisi ve diğer kurumların temsilci üyelerinin bu meslek disiplinlerinden olmaları hususu tamamen yoruma açıktır.

Bununla birlikte, Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in tanımlar bölümünde proje tadilatı olarak, yapının güvenliğini tehlikeye sokmayacak şekilde, özürünün ihtiyaç duyduğu fiziksel ve mimari değişikliklerden bahsedilmekte ve tadilat projesine başvuruya ilişkin hükümleri içeren 5.maddenin (3) bendinde, başvuru evraklarından biri olarak onaylı mimari proje istenmektedir. 2.11.1985 tarih ve 18916 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin 57. maddesinde mimari proje “mimarlar tarafından (...) bu Yönetmelik esaslarına uygun olarak hazırlanan vaziyet plânı, (...) bütün kat plânları, çatı plânı ile bunlara ilişkin en az iki adet kesit ve yeteri sayıda görünüş, (...) kazı hesabı, gerektiğinde sistem kesitleri ve nokta detayları bulunan avan proje ve tatbikat projeleri ile ilgili mühendislerce ısı yalıtım projesi veya raporu, yapı yaklaşma mesafeleri ve yapı projelerine göre hazırlanacak yapı aplikasyon projesi, yerleşme ve yapının özelliğine göre idarece istenecek peyzaj projelerinden meydana gelir” [9] olarak tanımlandığı göz önüne alındığında, Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in 5-(3) bendindeki mimari proje gerekliliğinin, ulaşılabilirlik bağlamında nasıl ve hangi şartlarda karşılanacağına dair bir açıklama bulunmamaktadır.

Buna ek olarak, Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin 57. maddesinin devamında ise “(...) yapının özelliğine ve mahallin şartlarına göre idarece ek olarak istenen ilgili mühendislerce hazırlanan arıtma, otomatik kontrol tesisatı, yangın algılama, tahliye ve söndürme gibi proje, rapor ve belgelerin Bakanlıkça⁴ kabul ve tespit edilen çizim ve tanzim standartlarına, Türk Standartları Enstitüsünce hazırlanan standartlara ve mevzuata uygun olarak hazırlanması gerekir” [9] hükmü bulunmaktadır. Bu maddede teknik proje gereklilikleri belirtilmiş ve adı geçmeyen proje gerekliliklerinin yasal dayanağı “gibi” kelimesi kullanılarak sağlanmıştır. Dolayısıyla ulaşılabilirlik bağlamında mevzuat ve TSE standartlarına göre hazırlanacak proje ve/veya rapor(lar)ın, Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'in başvuru belgesi olarak zorunluluk kıldığı mimari projeye iletilmesi Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin mimari projeler tanımına uygun olmamakla birlikte, teknik çalışma gerektirmesi açısından da idarece

¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasına ilişkin 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 8/06/2011 tarihinde, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ile (...) Özürlü Bakım Hizmetleri Dairesi Başkanlığı ve Yaşlı Bakım Hizmetleri Dairesi Başkanlığının birleştirilmesiyle Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuş ve adı 6462 sayılı Kanunla Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

² Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı - y.n.

³ Çevre ve Şehircilik - y.n.

⁴ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı - y.n.

istenebilecek ek belge tanımına uymaktadır. Diğer bir deyişle, kendine özgü ismi olan ayrı bir “ulaşılabilirlik projesi” kavramının mevzuata yerleşmesi gerekliliği açıktır.

Tüm bunlara ek olarak önceki bölümlerde detaylarıyla açıklandığı üzere, taşınmaz kültür varlıkları bağlamında yapılacak koruma faaliyetlerinde mimari projenin değil; tamamen farklı bir uzmanlık gerektiren rölöve, restitüsyon ile restorasyon veya rekonstrüksiyon projelerinin geçerliliği bulunmaktadır. Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği’nin 4.maddesinin (ö) bendinde restorasyon projesi, “kültür varlıklarının korunması amaçlı onarımı, özgün işlevi ve yeni kullanımı için getirilen müdahale teknikleri biçimlerinin rapor ve projesi” [10] olarak tanımlanmıştır. Bu tanımın ulaşılabilirlik ve benzeri teknik müdahalelere yasal olarak dayanak olabilmesinin yanında; Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkili, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, taşınmaz kültür varlıkları özelinde, tanımlar bağlamında bile eksiklik içermektedir.

Yapılı çevrenin ulaşılabilirliği bağlamında akreditasyona yönelik diğer bir düzenleme olan “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği”nde ise “umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarında erişilebilirliğin izleme ve denetimini yapacak olan komisyonların teşkili, çalışma usul ve esasları, (...) ilişkin hususlar” [11] belirtilmiştir. Yönetmeliğin yürütme yetkisi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’ndadır.

Şekil 1. Erişilebilirlik Belgesi [7]

Yönetmeliğin 5. maddesinde Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarında (EİDK), görev alacak üyelerin meslekleri ve bağlı buldukları kurumlara ilişkin hükümler mevcuttur. Yönetmelik gereğince, umuma açık hizmet veren ve erişilebilirlik mevzuatına uygun her türlü yapıya, açık alana ve toplu taşıma aracına Erişilebilirlik Belgesi (Şekil 1) verilmektedir [11].

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME VE DENETLEME KOMİSYONUNA BAŞVURU FORMU

< BİNALAR >

BAŞVURU SAHİBİNE İLİŞKİN BİLGİLER	
*** Kişisel bilgilerimin saklı tutularak işlem yapılmamasını istiyorum ☐	
Ad, Soyad	
T.C. Kimlik No	
Cinsiyet	☐ Kadın ☐ Erkek
İl	
Adres (terzihan)	
E posta	
Telefon Numarası	
Engellik Durumu	☐ Engellik Durumum Yok ☐ Engelli Yakınyım ☐ Engeliyim
Kendinizin veya Yakınlığınızın Engeli	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik
Gurubu	☐ Zihinsel ☐ Fiziksel ve Duyusal ☐ Süreçten Hastalıklar
Başvuru Tarihi	Başvuran Kişinin İmzası:
BAŞVURUYA KONUSU BİNAYA İLİŞKİN BİLGİLER	
Başvuruya konu binanın tam adını yazınız	
Başvuruya konu binanın adresi ve denetim yapılabilmesi için diğer bilgileri yazınız.	
Başvuruya konu açık binanın türü hangisidir? ☐ Kamu ☐ Özel	
Başvuruya konu açık alan kullanımının türü hangisidir? (Aşağıdaki uygun seçeneği işaretleyiniz)	
☐ Eğrin	☐ Altyapı merkezi
☐ Sağlık	☐ Banka
☐ Adıya	☐ Noter
☐ Diğer: Açıklayınız	
Başvuruya konu binada yaşanan erişilebilirlik sorununu açıklayınız	
(Açıklamaya başka sayfada devam edebilirsiniz.)	

ERİŞİLEBİLİRLİK İZLEME VE DENETLEME KOMİSYONUNA BAŞVURU FORMU

< AÇIK ALANLAR >

BAŞVURU SAHİBİNE İLİŞKİN BİLGİLER	
*** Kişisel bilgilerimin saklı tutularak işlem yapılmamasını istiyorum ☐	
Ad, Soyad	
T.C. Kimlik No	
Cinsiyet	☐ Kadın ☐ Erkek
İl	
Adres (terzihan)	
E posta	
Telefon Numarası	
Engellik Durumu	☐ Engellik Durumum Yok ☐ Engelli Yakınyım ☐ Engeliyim
Kendinizin veya Yakınlığınızın Engeli	☐ Görme ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik
Gurubu	☐ Zihinsel ☐ Fiziksel ve Duyusal ☐ Süreçten Hastalıklar
Başvuru Tarihi	Başvuran Kişinin İmzası:
BAŞVURUYA KONUSU AÇIK ALAN KULLANIMINA İLİŞKİN BİLGİLER	
Başvuruya konu açık alan kullanımının tam adını yazınız	
Başvuruya konu açık alan kullanımının adresi ve denetim yapılabilmesi için diğer bilgileri yazınız.	
Başvuruya konu açık alan kullanımının türü hangisidir? ☐ Kamu ☐ Özel	
Başvuruya konu açık alan kullanımının türü hangisidir? (Aşağıdaki uygun seçeneği işaretleyiniz)	
☐ Kaldırım	☐ Ortopark
☐ Yaya geçidi	☐ Halka açık telefon kütübesi
☐ Duvar	☐ Halka açık tuvalet
☐ Kemi Parkı	
☐ Diğer: Açıklayınız	
Başvuruya konu açık alan kullanımında yaşanan erişilebilirlik sorununu açıklayınız	
(Açıklamaya başka sayfada devam edebilirsiniz.)	

Şekil 3. Açık alanlar ve binalar için başvuru formu [13]

Dolayısıyla, standart ve yasal süreçlerde evrensel tasarıma yönelik problemler ve bunların çözümlerine ilişkin ifadelerin 2000'li yıllarla birlikte konunun kültür varlıkları bağlamındaki eksiklik, uygulama ve denetimde de yetersiz kalınmasına neden olmaktadır. Özellikle diğer kanunların üzerinde amir hüküm kabul edilen ve özel kanun tabiri kullanılan 2863 s.K.'la alt mevzuatının ulaşılabilirlikle ilgili hiçbir ifade içermediği görülmektedir.

Bu doğrultuda;

- taşınmaz kültür varlıklarının ulaşılabilirliğine yönelik kapsamlı bir yönetmeliğin ya da en azından mevcut yönetmeliklerde konuya ilişkin bir bölüm bulunmaması;
- mevcut mevzuatın da birbirleri ve yürütücü kurumlar arasında koordinasyonu sağlamaktan uzak olması;
- ulaşılabilirlik bağlamında yapılan bilinçsiz bir takım tadilatlar;
- bazı durumlarda binanın tarihi olması gerekçesiyle herhangi bir düzenlemeden kaçınılması

gibi birçok sebepten dolayı tutarsızlıklar yaşanmaktadır. Söz konusu koordinasyonsuzluk, önceki bölümlerde bahsedildiği üzere mevzuat katmanları ve farklı kurumlar arasında olduğu kadar kurumların kendi iç yapılanmalarındaki farklı birimler arasında da sık sık yaşanmaktadır.

Özellikle ören yerleri gibi, birbirlerinden pek çok değişkenle farklılık gösteren kültür varlıkları için, ulaşılabilirlik hakkında izlenecek yolun ve uygulama mantığının da dikkatli bir biçimde etüt edilerek akredite bir yapıya kavuşturulması zorunluluğu söz konusudur.

III. SONUÇ

Mevcut durum itibariyle Türkiye’de ulaşılabilirliğe dair mevzuat ve uygulamalar farklı kurumlar bünyesinde gitgide artan bir ivmede gelişiyor olmalarına rağmen henüz birbirinden bağımsız ve kopuk durumdadır. Hatta bu bağlamda kurumlar arası koordinasyonun, birçok gelişmiş ülkenin 1960’lı yıllarda buldukları noktada olduğu açıktır. Gelişmekte olan bir konu olmakla birlikte kısıtlı insanların da toplumun diğer kesimiyle aynı haklara sahip oldukları bilinci, devlet düzeyinde oluşmuş ancak henüz tam anlamıyla olgunlaşmamıştır. Mevcut idari ve yasal yapılanmanın iyileştirilmesinin paralelinde, diğer mevzuat metinlerinde yapılacak revizyonlara ve oluşturulması gereken yeni mevzuat metinlerinin hazırlanmasına yönelik çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir.

Bunlarla doğru orantılı olarak, idari yapılanma ve fiziki uygulamalarda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın son derece dikkatli tasarlanması gereken koordinasyon içinde olmaları gerektiği açıktır. Ayrıca kültür varlıklarının ulaşılabilirlikleri hususunda yürütülecek çalışmalarda, adı geçen bakanlıklarla birlikte Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın katılımı da önemli ve zorunludur.

Teknik izlekler bütünü olması bağlamında, taşınmaz kültür varlıklarına yönelik tüm izin, uygulama ve uygulama sonrası hizmetleri, üst düzey uzmanlık gerektiren proje, etüt, mesleki ve uygulama denetimi bütünüdür. Dolayısıyla tüm aşamalarda yapılacak müdahalelerin, konusunda uzman teknik insanlarla, detaylı ve her biri birbirinden bağımsız ve farklı detay ve kararlar içeren teknik projeler yoluyla yürütmesi esastır.

Bütün süreç analizlerinde görüldüğü üzere başvuruya dair zorunlu projelerin paralelinde, mevzuatta da istenebilecek ek projelere dair gerek birebir ismi verilerek ve gerekse de adı geçmeyen projelerin istenebilmesinin yolunu açan düzenlemeler bulunmaktadır. Bazı süreçlere ilişkin ise, mevzuatta zorunlu tutulan gerekliliklerin diğer mevzuat katmanlarıyla çeliştiği de açıktır.

Ayrıca 5378 s.K.’da EİDK’lara sağlanacak katılım bağlamında Kültür ve Turizm Bakanlığı’na; Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’nde ise bu bakanlığın taşra teşkilatına sorumluluk veren herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte yönetmelik, koruma mevzuatına en hâkim olması gereken mimarların bu komisyonlarda görevlendirilmelerini de bir zorunluluk olarak değil “tercihen” gerektirmektedir. Bununla birlikte 5. maddenin (3) bendindeki “*komisyonda, açık alanlar ile ilgili konuların görüşülmesi esnasında en az bir şehir plancısı veya peyzaj mimarı, binalar ile ilgili konuların görüşülmesi esnasında en az bir inşaat mühendisi (...)*” [11] hükmüyle, komisyona mimar üye katılımı bir zorunluluk olmaktan çıkmaktadır.

Özellikle Yapılarda Özürlülerin Kullanımına Yönelik Proje Tadili Komisyonları Teşkilî, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik

- mutlaka 2863 s.K.’na atıfta bulunmalıdır;

- komisyon üyeleri bağlamında “müellifler dışında en az 1 mimar, en az 1 inşaat mühendisi ve en az 1 doktor” olarak düzenlenmelidir;
- 5. madde (3) bendine “2863 s.K. kapsamına giren taşınmazlar için restorasyon ve ulaşılabilirlik projesi ile raporu” hükmü eklenmelidir;
- “mimari proje” ifadesine ek olarak “koruma kurulu onaylı restorasyon veya rekonstrüksiyon projesinin eki mahiyetinde ulaşılabilirlik projesi ve raporu” ifadesi gelmelidir.

Tüm bu çelişki ve eksikliklerin giderilmesi ve kültür varlıklarının ulaşılabilirliği bağlamındaki süreçlerin işlerlik kazanması açısından, kanun koyucular seviyesinden yereldeki onay makamına kadarki tüm sistemi, mevcut yapıyı en etkili biçimde kullanarak mümkün olan en düşük düzeyde yeni yapılanma ile oluşturmak; ayrıca sistemin işleyişinde devletin en üst düzeyinden vatandaşa kadar tüm seviyelerdeki bürokrasiyi arttırmadan sağlayacak bir model ortaya konması gerekliliği açıktır.

IV. KAYNAKLAR

- [1] H. Ünver, *Ulaşılabilirliğin akreditasyon sürecinde değerlendirilmesi ve taşınmaz kültür varlıkları*, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir-Türkiye, (2015).
- [2] Anonim, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, **T.C. Resmi Gazete**, No: 17863, Tarih: 09/11/1982.
- [3] T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *Ulaşılabilirlik stratejisi ve ulusal eylem planı (2010-2011)*, **T.C. Resmi Gazete**, No: 27757, Tarih: 12/11/2010.
- [4] T.C. Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü Genelgesi, http://www.basbakanlik.gov.tr/genelge_pdf/2002/2002-0320-20515.pdf
- [5] Anonim, *Kamu hizmetlerinin sunumunda uyulacak usul ve esaslara ilişkin yönetmelik*, **T.C. Resmi Gazete**, No: 27305, Tarih: 31/07/2009.
- [6] Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <http://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/udep> (*Erişim tarihi: 23th of December, 2015*).
- [7] Anonim, *Yapılarda özürülülerin kullanımına yönelik proje tadili komisyonları teşkili, çalışma usul ve esasları hakkında yönetmelik*, **T.C. Resmi Gazete**, No: 26147, Tarih: 22/04/2006.
- [8] Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <http://eyh.aile.gov.tr/kurumsal/kurum-hakkında> (*Erişim tarihi: 23th of December, 2015*).
- [9] Anonim, *Planlı alanlar tip imar yönetmeliği*, **T.C. Resmi Gazete**, No: 18916 mükerrer, Tarih: 02/11/1985.
- [10] Anonim, *Kültür varlıkları ihale yönetmeliği*, **T.C. Resmi Gazete**, No: 28718, Tarih: 25/07/2013.
- [11] Anonim, *Erişilebilirlik izleme ve denetleme yönetmeliği*, **T.C. Resmi Gazete**, No: 28713, Tarih: 20/07/2013.
- [12] Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, http://eyh.aile.gov.tr/data/544e4b1e369dc31804405aa4/erisilebilirlik_izleme_ve_denetleme_programi_formati_2015.xls (*Erişim tarihi: 23th of December, 2015*).
- [13] Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, http://eyh.aile.gov.tr/data/544e4afc369dc31804405aa2/vatandas_basvuru_formu-acik_alanlar.doc, http://eyh.aile.gov.tr/data/544e4afc369dc31804405aa2/vatandas_basvuru_formu-binalar.doc, (*Erişim tarihi: 23th of December, 2015*).